

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр. 6/1749</u>	
(број захтева)	
<u>15.07.2010.</u>	
(датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Представе на стенама и сведочанства о шаманизму у
праисторији Феноскандије
(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ археологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Уна (Драгомир) Исаковић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски фак. у Београду

Година 2003. дипломирања:

Назив мастер рада кандидата:

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена:

Година одбране мастер рада: _

Обавештавамо вас да Наставно-научно веће је

на седници 1.07.2010. одржаној

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
--	-----------------

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ТЕМЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Представе на стенама и сведочанства о шаманизму у праисторији Феноскандије

Увод

У позној праисторији Феноскандије (Скандинавског полуострва и Данске), поготово у Финској, јављају се представе на стенама (у највећем броју на онима лацијалног порекла), које најчешће чине шематски приказани бродови, лосови, геометријски мотиви и људи, као и „отисци“ њихових стопала и дланова (Seitsonen 2005a, 2005b; DuBois 1995; Lahelma 2005, 2007, 2008; Andreassen 2008; Bradley 2005; Chippindale 2000; Conkey 1997; Aikio & Aikio 2001, 2002; Helskog 1987, 1988, 1999). Све ове представе већ на први поглед делују повезано, кохерентно, па се претпоставља да су имале врло прецизно значење. Хронологија ових представа доста дуго није била позната, међутим, у скорије време је утврђено да је terminus ante quem по највероватније 8 000 година ($\pm$ 1 000 година) пре нове ере (Malmer 1981; Lahelma 2005, 2007, 2008; Honko 1998; Zvelebil & Jordan 1999; Fogelberg 1999; Kivikoski 1967; Bradley 2005; Ingold 2007). Од тог периода па све до средњег века, у области Феноскандије наставља се с праксом приказивања представа на стенама. Њихово значење је и данас предмет многих дискусија, па и оштрих полемика, које се углавном тичу поимања значења праисторијске уметности.

Теорије о вези шаманизма и праисторијске уметности, па и представа на стенама, појавиле су се крајем осамдесетих прошлог века, а данас представљају најприхваћенији модел тумачења ове уметности не само у Јужној Африци где су се прво појавиле (Eastwood 2003, 2005, 2006; Clottes 2004; Lewis-Williams 1998 и надаље; Helvenston 2003), већ и у Северној Америци (David, R. J. 2005a, 2005b, 2009; Hall 1997; Klein et al. 2002; Whitley 1994, 2000), па и у Европи (Goldhahn 2002, 2008; Wallis 2000; Berg 2005; Helskog 1987, 1999; Bednarik et. al. 1990). У земљама Феноскандије овакве теорије јављају се тек недавно (осамдесетих прошлог века), у време када таква гледишта постају актуелна у тумачењу праисторијске уметности (Lewis-Williams 1982,

1987, 1990, 2002, 2003, 2004; Jordan 2003; Ingold 2007; Wessman 2009; Vento 1992; Zvelebil 1984, 1999). До сада се веома мало аутора бавило том темом, па се може рећи да је она тек начета, а проблем до сада није монографски обрађен.

Феноскандија представља једно од најзахвалнијих подручја за сагледавање односа између праисторијске уметности и шаманистичке праксе. На овом простору документован је велики број представа, сведочанства о шаманизму се могу пратити све до данас, а етноисторијски и популациони континуитет потврђен је не само на археолошком, већ и на антрополошком и лингвистичком плану (Niditch 1996; Richard 2005; Niskanen 2002; Kittlers et al. 1998; Skaarup 1995; Kuusi 1977; Piper 2002; Birx 2006; Berg 2005; Honko 1998, 2000, Foley 1988, 1992, 2002). Остаје, међутим, отворено питање да ли се и у овако повољним околностима представе на стенама могу директно везивати за шаманистичку праксу. Некритичком прихватању „шаманистичке“ хипотезе супротставили су се многи стручњаци, указујући на проблеме аналошког закључивања и недостатак проучавања друштвеног и културног контекста у коме се јављају представе (Helvenston & Bahn 2003; Siikala 2002a; Díaz-Andreu 2001; Ouzman 1998, 2005; Heyd 1999, 2003; Herva 2002, 2006; Vinogradov 2002).

Предмет истраживања

Предмет истраживања је веза између шаманизма, митологије и представа на стенама. Да би се она утврдила разматраћу: а) ликовне представе на стенама, б) археолошки контекст, в) етноисторијску грађу и г) друштвени и природни контекст у коме се јављају представе.

Истраживањима ће бити обухваћена територија Скандинавије, Финске и Карелије (област у Русији дуж границе с Финском) на којој се јављају ликовне представе, која је археолошки и етнографски добро истражена, такође и на територијама Сама (Лапа) који чак и данас практикују шаманистичке ритуале. Представе на стенама и шаманистичке елементе покушаћу да анализирам у јасно дефинисаним географским и хронолошким оквирима тако што ћу одвојено размотрити представе у Скандинавији и оне у Финској и Карелији, и то представе из мезолитско-неолитског периода, бронзаног и гвозденог доба..

Након уводног преиспитивања теоријских и методолошких принципа на којима почивају интерпретације представа на стенама критички ћу размотрити антропоморфне и териоморфне представе, као и симболе који се везују за шаманизам и композиције

које садрже елементе шаманистичког ритуала и погледа на свет. Посебну пажњу ћу посветити културном и друштвеном оквиру у коме се јављају представе, да бих утврдила у којој мери се праисторијска уметност на стенама може везати за одређени друштвени контекст, а колико за систем веровања који се може пратити на широј територији Феноскандије у дужем временском периоду.

Циљ истраживања

Истраживања имају за циљ да се утврди да ли се и у којој мери представе на стенама могу везати за шаманистичку праксу у Скандинавији, првенствено у Финској, и какво је њихово право значење.

Питања на која намеравам да одговорим како бих дошла до циља су следећа:

1. о којој шаманистичкој пракси је реч и да ли је она једина духовна (религијска, култна) пракса у праисторији Феноскандије;
2. да ли постоји регионална традиција;
3. да ли се уочавају промене у систему веровања у ритуалној пракси и који су фактори утицали на евентуалну трансформацију.

Што се тиче *примене резултата* истраживања у овој тези, изнећу оне који ми се чине најважнијима.

1. Савладавање методолошких процедура у проналажењу веза између шаманизма, етнографских података и представа на стенама (Lahelma 2007, 2008; DuBois 1995; Honko 1998; Zvelebil & Jordan 1999.)
2. Допринос проучавањима у оквиру *археологије мита* – пре свега када је у питању испитивање могућности тумачења оралне традиције (Sekaquaptewa 2004; Washburn 1999; Levi 1988.), у настојању да се примене нови и другачији методи реконструкције прошлости (Foley 1988; Sekaquaptewa 2004; Hunt 1977; Bricker 1977a, 1977b, 1981; Levi 1988; Ecko-Hawk 2000.)

Основне хипотезе

У тези ћу поћи од следећих претпоставки:

1. да се до значења представа на стенама не може доћи без сагледавања друштвеног и културног контекста у коме се оне јављају
2. да се карактер веровања мењао временом, и да се систем веровања савремених Финаца и Сама (Лапа) не може поистоветити са веровањима у праисторији.
3. да се, када је реч о сложеним протоисторијским заједницама, пре може говорити о шаманистичким елементима у систему веровања и религијској пракси, него о шаманизму у ужем смислу.

Метод истраживања

Методологија мојих истраживања подразумева мултидисциплинарност, односно поред археолошких, садржаваће и методолошке процедуре других друштвених наука, али и неких природних.

Ова теза се првенствено ослања на следеће методе истраживања и њихове процедуре:

1. *Етноисторијска аналогија* – подразумева три аналитичка приступа: *формалну аналогију* која подразумева проучавање структуре представа на стенама и упоређивање с етнографским подацима (Lahelma 2007, 2008; Lydving 1993; Fogelberg 1999; Personen & Westermarck 2003; Kivikoski 1967; Aikio & Aikio 2001.), *аналогију релација* која, у овом случају, подразумева релације (везе) шаманизам - мит - артефакт, (Lahelma 2007, 2008; Levi 1988; Esko-Hawk 2000), и *директну историјску аналогију*, односно упоређивање евентуалне шаманистичке праксе и „налаза“ у миту са хронолошки кохерентном археолошком грађом, као и тражење сличног (или идентичног) артефакта, (Wylie 1985, Lewis-Williams 1998, Zvelebil & Jordan 1999, David & Kramer 2001, Cunningham 2003, Fhlander 2004.). Наведени метод пружа и могућност коришћења сва три аналошка

приступа истовремено (Helskog 1978, 1988; Núñez 1995; Schmidt 2000; Ingold 2000; Lahelma 2005:29-47).

2. *Хеуристички метод* - подразумева хеуристичку компатибилност научне археологије и оралне традиције, односно митологије; према Peteru M. Whiteleyu, хеуристика као начин утврђивања аутентичности извора, третира оралну традицију као веома важан извор за доказивање и интерпретацију социјалних формација у прошлости (Whiteley 1988, 2002; Ecko-Hawk 2000:267-290; Mason 2000; Levi-Stross 1966:233-234; Krupat 1989; Jackson 1990:41-46; Bloch 1989; Connerton 1989; Fentress & Wickham 1992.). Ова процедура омогућава праћење историјских форми археолошким методама (Adams 1991; Crown 2000; Schaafsma 2000; Ware & Blinman 2000.), као и употребу модела истраживања сличног класичној (античкој) археологији (Whiteley 2002; Wiget 1995; Hoffman 1984.)

Структура рада

1.УВОД

О истраживању значења представа на лацијалним стенама у археолошком, етноисторијском и антрополошком контексту у областима Феноскандије, као и њихове евентуалне везе са шаманизмом и оралном традицијом (митологијом). О шаманизму. Орална традиција као археолошки извор. Дихотомија између мита и историје.

2. ИСТОРИЈАТ ИСТРАЖИВАЊА ПРЕСТАВА НА СТЕНАМА И ПРЕГЛЕД ДОСАДАШЊИХ ИНТЕРПРЕТАЦИЈА

Ранија археолошка и антрополошка искуства, хипотезе, истраживања и тумачења представа на стенама у Скандинавији, Финској и Карелији. Функционалистичке и структуралистичке интерпретације и тумачења заснована на успостављању везе између шаманизма и ликовних представа.

3. УМЕТНОСТ НА СТЕНАМА У ОБЛАСТИМА ФЕНОСКАНДИЈЕ

Представе на стенама ће бити представљене и анализиране у оквиру јасно дефинисаних просторних и временских целина. У разматрање ће бити укључени:

просторна дистрибуција локалитета са ликовним представама и одлике предела у коме се оне јављају, хронологија, техника, структура и стил израде појединачних представа и композиција. На крају поглавља биће учињен покушај да се сагледају сличности и разлике у ликовном изразу у различитим периодима и регијама.

4. ЕЛЕМЕНТИ ЗА РЕКОНСТРУКЦИЈУ СИСТЕМА ВЕРОВАЊА И ВЕЗА СА ШАМАНИЗМОМ

У овом делу рада биће проучен друштвени, културни и економски контекст у коме се јављају представе, као и археолошка и етнографска сведочанства о шаманизму у Феноскандији, Сибиру и арктичком кругу.

5. ЗАКЉУЧАК

6. БИБЛИОГРАФИЈА

Литература:

- AHL, E.** 2007. *Aspects on the Fennoman Paradigm in Finnish Archaeology*. Estonian Journal of Archaeology, 11, 1, 155-157
- AIKIO, A. & AIKIO, A.** 2001. *Heimovaelluksista jatkuvuuteen – suomalaisen väestöhistorian tutkimuksen pirstoutuminen*. Muinaistutkija 4, 2-21
2003. *Suomalaiset ja saamelaiste rautakaudella*. In Personen, M. & Westermarck, H. (eds.). *Suomen kansa – mistä ja mikä?* pp. 115-134. Helsingin yliopiston vapaan sivistystyön toimikunta, Helsinki.
- AMUNDSEN, C., J. HENRIKSEN, E. MYRVOLL, B. OLSEN og P. URBANCZYK,** 2003. *Crossing Borders: multi-room houses and inter-ethnic contacts in Europe's extreme north*. Fennoscandia Archaeologica XX, s. 79-100
- ANYON, R., T. J. FERGUSON, LORETTA JACKSON, LILLIE LANE and PHILIP VICENTI,** 1997. *Native American Oral Tradition and Archaeology: Issues on Structure, Relevance, and Respect*. In *Stepping Stones to Common Ground*, edited by R. Anyon, N. Swidler, K. E. Dongoske, R. Anyon and A. S. Downer, pp. 77-87, AltaMira Press, Walnut Creek.
- ANYON, R., T. J. FERGUSON, L. JACKSON, and L. LAND,** 2000. *Native American Oral Traditions and Archaeology*. In *Working Together: Native Americans and Archaeologists*, edited by K. E. Dongoske, M. Aldenderfer and K. Doehner, Society for American Archaeology.
- AUSTIN, M.** 1995. *Art and Religion as Metaphor*. British Journal of Aesthetics 35:145-153
- BÄCKMAN, L.** 1975. *Sájva. Föreställningar om hjälp – och skyddsväseni i heliga fjäll bland samerna*. Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- BAHR, D., J. SMITH, W. ALLI SON and J. HAYDEN,** 1994. *The Short Swift Time of Gods on Earth: The Hohoham Chronicles*. University of California Press, Berkeley.
- BINFORD, L. R.** 1987. *Data, Relativism and Archaeological Science*; Man, New Series, Vol. 22, No. 3, pp. 391–404. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.
2001. *Where Do Research Problems Come From?* American Antiquity, Vol. 66. No. 4, pp. 669-678. Society for American Archaeology.
- BLAINE, M. R.** 1979. *Mythology and Folklore: Their Possible Use in the Study of Plains Caddoan Origins*. Nebraska History 60:240-248
- BLOCH, M.** 1989. *Ritual, History and Power: Selected Papers in Anthropology*. Athlone, London.
- BOLIN, H.** 2000. *Animal Magic. The Mythological significance of elks, boats and human in North Swedish rock art*. Journal of Material Culture 5(2), 153-176
- BOURDIEU, P.** 1997. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge Studies in Social Anthropology. Cambridge University Press, Cambridge.
- BRAUKAEMPER, U.** 1973. *The Correlation of Oral Traditions and Historical Records in Southern Ethiopia: A Case Study of the Hadiya Sidamo Past*. Journal of Ethiopian Studies 11:29-50
- BRICKER, V. R.** 1977a. *Historical Dramas in Chipas, Mexico*. Journal of Latin American Lore 3(2):249-278
- 1977b. *The Caste War of Yucatan: The History of a Myth and the Myth of History*. In *Anthropology and History in Yucatan* edited by G. D. Jones, pp. 251-58. University of Texas Press, Austin.

1981. *The Indian Christ, The Indian King: The Historical Substrate of Maya Myth and Ritual*. University of Texas Press, Austin.

CHARPELAN, C. 2000. *Sivullisen mietteitä kalliokuvien ääreillä*. Muinaistutkija 4, 2-17

CASTREN, M. A. 1853. *Föreläsningar i Finsk mytologi*. Nordiska resor och forskningar III. Finska Literatur-Sällskapet, Helsingfors.

CHANG, K. C. 1967. *Major Aspects of the Interrelationship of Archaeology and Ethnology*. *Current Anthropology* 8:227-234

CHIPPINDALE, C. 2000. *Theory and meaning of prehistoric european rock art: "informed methods", "formal methods" and questions of uniformitarianism*. In Helskog, K. (ed.). *Theoretical Perspectives in Rock Art Research*, pp. 68-98. Novus, Oslo.

COLWELL-CHANTHAPHONH, C. 2003. *Conceptualizing Landscapes in the San Pedro Valley of Arizona: American Indian Interpretations of Reeve Ruin and Davis Ruin*. Theme: *Indigenous Archaeologies*, Session: *Monuments, Landscape, and the Cultural Memory*. Fifth World Archaeological Congress, Washington D.C., 21-26 June 2003.

COMPARETTI, D. 1892. *Der Kalevala oder die traditionelle poesie der finnen*. Halle: Max Niemeyer.

CONKEY, M. 1997. *Making a mark: rock art research*. *American Anthropologist* 99(1), 168-172

CONNERTON, P. 1989. *How Societies Remember*. Cambridge University Press, New York.

COOK, A. 1980. *Myth and Language*. Indiana University Press, Bloomington.

CROWN, P. 2000. *Women and Men in the Prehispanic Southwest: Labor, Power and Prestige*. School of American Research Press, Santa Fe, New Mexico.

CUNNINGHAM, J. 2003. *Transcending the "Obnoxious Spectator": a case for processual pluralism in ethnoarchaeology*. *Journal of Anthropological Archaeology* 22(4), 389-410

ČAPO, E. *Teorije mitologije*. Prevela sa engleskog Danijela Stefanović. Clio, Beograd, 2008.

DAVID, N. & KRAMER, C. 2001. *Ethnoarchaeology in Action*. Cambridge University Press, Cambridge.

DAVID, R. J. 2005a. *Rock Art as Shamans' Tools: Testing and Refining Landscape Symbolism Models in the Klamath Basin*. Unpublished Master's Thesis on the File at Portland State University, Portland, Oregon.

2005b. *Klamath Indian Rock Art Recording Project 2005: Shamanism, Myth and Rock Art*. Unpublished Report on File at the Oregon Archaeological Society Library, Portland, Oregon.

2009. *The Archaeology of Myth: Rock Art, Ritual Objects, and Mythical Landscapes of the Klamath Basin*. *Archaeologies: Journal of the World Archaeological Congress 2009*. Department of Anthropology, University of California, Berkeley.

DELORIA, V. Jr. 1995. *Red Earth, White Lies: Native Americans and the Myth of Scientific Fact*. Scribner, New York.

DORSON, R. M. 1972. *Debate over the Trustworthiness of Oral Traditional History*. *Folklore: Selected Essays*, Indiana University Press, Bloomington.

DuBOIS, T. 1995. *Finnish Folk Poetry and the "Kalevala"*. New York: Garland.

DUMÉZIL, G. 1958. *L'idéologie tripartite des Indo-Européens*. Latomus, Bruxelles.

- ECKO-HAWK, R.** 2000. *Ancient History in the New World: Integrating Oral Traditions and the Archaeological Record in Deep Time*. *American Antiquity* 65:267-290
- ELIADE, M.** *Kovači i alkemičari*. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1983.
Mit i zbilja. Plato, Beograd, 1998.
- FAHLANDER, F.** 2004. *Archaeology and anthropology – brothers in arms? On analogies 21st century archaeology*. In Fahlander, F. & Oestigaard, T. (eds.). *Mateial Culture and Other Things*, pp.185-211. University of Gothenburg, Gothenburg.
- FENTRESS, J.** and C. WICKHAM, 1992. *Social Memory*. Blackwell, Cambridge, Massachusetts.
- FERGUSON, T. J.**, KURT DONGOSKE, LEIGH JENKINS, MIKE JEATTS and ERIC POLINGYOUA, 1993. *Working Together: The Roles of Archaeology and Ethnohistory in Hopi Cultural Preservation*. *Cultural Resource Management* 16:27-37
- FERGUSON, T. J.**, L. KUWANWISIWMA, M. YEATTS and K. DONGOSKE, 1997. *The Hopi People, the Operation of Glen Canyon Dam, and Management of Cultural Resources in the Grand Canyon*. In *The Making Protection Work: Proceedings of the 9th Conference on Research and Resource Management in Parks and on Public Lands*. The George Wright Society, Hancock, Michigan.
- FERGUSON, T. J.** 1998. *Ongtupka niqw Pisisvayu (Salt, Salt Canyon, and the Colorado River), the Hopi People and the Grand Canyon. Final ethnohistoric report for the Hopi Glen Canyon Environmental Studies*. Hopi Cultural Preservation Office, Kykotsmovi, Arizona.
- FERGUSON, T. J.** and MICAH LOMAOMVAYA, 1999. *Hoopoq`yaqam nigw wukoskyavi: Hopi-Salado Cultural Affiliation Study*. Hopi Cultural Preservation Office, Kykotsmovi, Arizona.
- FERGUSON, T. J.**, KURT E. DONGOSKE, MIKE YEATTS and LEIGH J. KUWANWISIWMA, 2000. *Hopi Oral History and Archaeology*. In *Working Together: Native Americans and Archaeologists*. Edited by K. E. Dongoske, M. Aldenderfer and K. Doehner, pp. 45-60. Society for American Archaeology, Washington D.C.
- FEWKES, J.** 1900. *Tusayan Migration Traditions*. In *Nineteenth Annual Report of the Bureau of American Ethnology (1897-98)*, pp. 573-633. US. Government Printing Office, Washington D.C.
- FEWSTER, D.** 1999. *The invention of the Finnish Stone Age: politics, ethnicity and archaeology*. In Huure, M. (ed.). *Dig It All: Papers Dedicated to Ari Siiriäinen*, pp. 13-20. Finnish Antiquarian Society, Helsinki.
- FINNEGAN, R.** 1984. *Note on Oral Tradition and Historical Evidence*. In *Oral History: An Interdisciplinary Anthology*, edited by D. Dunaway and W. Baum, pp. 107-115. American Association for State and Local History, Nashville.
- FOGELBERG, P.** (ed.) 1999. *Pohjan poluilla. Suomalaisten juuret nykytutkimuksen mukaan*. Societas Scientiarum Fennica, Helsinki.
- FOLEY, J. M.** 1988. *The Theory of Oral Composition: History and Methodology*. Bloomington: Indiana University Press, Rpt. 1992.
1991. *Immanent Art: From Structure to Meaning in Traditional Oral Epic*. Bloomington: Indiana University Press.
1992. "Word-Power, Performance, and Tradition." *Journal of American Folklore*, 105:275-301
1995. *The Singer of Tales in Performance*. Bloomington: Indiana University Press.
2002. *How To Read an Oral Poem*. Urbana: University of Illinois Press.
 With E-companion at www.oraltradition.org/hrop/.

2005. *Comparative Oral Traditions*. Center for Studies in Oral Tradition, University of Missouri-Columbia, USA.

FRIIS, J. A. 1871. *Lappisk mithologi, eventyr og folkesagn*. Cammermeyer, Christiania.

GODELIER, M. 1971. *Myth and History*. New Left Review 69:93-112

HAAVIO, M. 1935. *Kalevalan selityskokeita*. Virittäjä 1935, 25-32

1952. *Väinämöinen: Eternal Sage*. Suomalainen tiedeakatemia, Helsinki.

HALL, R. L. 1997. *An Archaeology of the Soul: North American Indian Belief and Ritual*. University of Illinois Press, Urbana.

HARLEY, J. B. 1988. *Maps, Knowledge and Power*. In *The Iconography of Landscape*, edited by D. Cosgrove and S. Daniels, pp. 277-312. Cambridge University Press, Cambridge

1990. *Deconstructing the Map*. Cartographica 26(2):1-20

HARVA, U. 1934. *Kalevala ja kansallinen kulttuurimme*. Virittäjä 1934, 97

HELSKOG, K. 1987. *Selective depictions. A study of 3700 years of rock art carvings and their relationship to the Saami drums*. In Hodder, I. (ed.). *Archaeology as a Long Term History*, pp.17-30. Cambridge University Press, Cambridge.

1988. *Hellerstningene i Alta*. Alta museum, Alta.

HILL, J. (editor), 1988. *Rethinking History and Myth: Indigenous South american Perspectives on the Past*. University of Illinois Press, Urbana.

HOFFMAN, A. 1984. *Reliability and Validity*. In *Oral History: an Interdisciplinary Anthology*, edited by D. K. Dunaway and W. Baum, pp. 67-73. American Association for State and Local History, Nashville.

HOLMBERG, U. 1927. *Finno-Ugric, Siberian*. The Mythology of All Races, Vol. 4. Archaeological Institute of America, Boston.

HOMER, „Ilijada“. Naslov originala: „OMHROY IΛΙΑΣ“, Prevod Miloš N. Đurić, VERZALpress, Beograd, 1988.

HONKO, L. 1998. *Textualising the Siri Epic*. Folklore Fellows Communications, vol. 264. Helsinki: Helsinki: Finnish Literature Society.

2000. Ed., *Textualization of Oral Epics*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter.

HULTKRANTZ, Å. 1978. *Ecological and phenomenological aspects of shamanism*. In Hultkrantz, Å. & Bäckman, L. (eds.). *Studies in Lapp Shamanism*, pp. 9-35. Stockholm studies in comparative religion 16, Stockholm.

HUNT, E. 1977. *The Transformation of the Hummingbird: Cultural Roots of a Zinacantecan Mythical Poem*. Cornell University Press, Ithaca, New York.

HYDER, W. D. 2004. *Locational Analysis in Rock Art Studies*. In *Figured Landscapes of Rock Art: Looking and Pictures in Place*, edited by C. Chippindale and G. Nash. University of Cambridge Press, New York, NY.

INGOLD, T. 2000. *The Perception of the Environment: Essays in Livelihood, Dwelling and Skill*. Routledge, London.

ITKONEN, T. I. 1946. *Heindnische Religion und späterer Aberglaube bei den finnischen Lappen*. Suomalais-ugrilainen seura, Helsinki.

JACKSON, D. (editor) 1990. *Black Hawk: an Autobiography [1883]*. University of Illinois Press, Urbana.

JAFFEE, M. 2001. *Torah in the Mouth: Writing and Oral Tradition in Palestinian Judaism 200 BCE-400 CE*. Oxford: Oxford University Press.

JORDAN, P. 2003. *Material Culture and Sacred Landscape: Anthropology of the Siberian Khanty*. AltaMira Press, New York.

2004. *Examining the role of agency in hunter-gatherer cultural transmission*. In Gardner, A. (ed.). *Agency Uncovered. Archaeological Perspectives on Social Agency, Power and Being Human*, pp.107-134. UCL Press, London.

“KALEVALA: Finski narodni epos”. Naslov originala: **“KALEVALA”: Sumalaisen kirjallisunden seupa**. Knjiga 1 i 2, Preveo sa finskog dr. Ivan Sajković, Svjetlost, Sarajevo, 1952.

«KALEVALA». Naslov originala: **“KALEVALA”**. Preveo dr. Ivan S. Sajković, komentar dr. Radoslav Josimović. Izdavačko preduzeće „Rad“, Biblioteka „Reč i misao“, kolo VIII, knjiga 190-191, Beograd, 1964.

“THE KALEVALA: The Epic Poem of Finland”. Into English by John Martin Crawford, in two volumes, Cincinnati, The Robert Blake Company, Third ed. 1910. (Copyright 1888).

KARJALAINEN, K. F. 1918. *Jugralaisten uskonto*. WSOY, Porvoo.

KITTLERS, R. A. et al.1998. *Dual origins of Finns revealed by Y chromosome haplotype variation*. American Journal of Human Genetics 62: 1171-1179

KIVIKÄS, P. 1995. *Kalliomaalaukset – muinainen kuva-arkisto*. Atena, Jyväskylä.

KIVIKOSKI, E. 1967. *Ancient Peoples and Places: Finland*. Thames & Hudson, London.

KNUDSON, S. J. 1978. *Culture in Retrospect: An Introduction to Archaeology*. Rand McNally College, Chicago.

KRUPAT, A. 1989. *The Voice in the Margin: Native American Literature and the Canon*. University of California Press, Berkeley.

KÜCHLER, S. 1993. *Landscape as Memory: The Mapping of Process and its Representation in a Melanesian Society*. In *Landscape: Politics and Perspectives*, edited by B. Bender, pp. 85-106. Berg, Oxford.

KUUSI, M., BOSLEY, K. & BRANCH, M., (eds. and transl.), 1977. *Finnish Folk Poetry: Epic*. Finnish Literature Society, Helsinki.

KUWANWISIWMA, LEIGH AND T. J. FERGUSON, 2002. *Ang Kukota: The Role of Archaeological Sites in Defining Hopi Cultural Landscapes*. Paper presented at the 67th Annual Meeting of the Society for American Archaeology, Denver.

LAHELMA, A. 2005. *Between the Worlds: Rock Art, landscape and Shamanism in Subneolithic Finland*. Norwegian Archaeological Review 38(1), 29-47

2007. *“On the Back of the Blue Elk”: Recent Ethnohistorical Sources and “Ambiguous” Stone Age Rock Art at Pyhänpää, Central Finland*. Norwegian Archaeological Review, Vol. 40, No. 2

2008. *A Touch of Red: Archaeological and Ethnographic Approaches to Interpreting Finnish Rock Paintings*. PhD Thesis, University of Helsinki

LEACH, E. and D. AYCOCK, 1983. *Structuralist Interpretations of Biblical Myth*. Cambridge University Press, New York.

LEE, T. 1972. *Imetic Lubton: Some Modern and Pre-Hispanic Maya Ceremonial Customs in the Highlands of Chiapas, Mexico*. Papers of the New World Archaeological Foundation No. 29. Brigham Young University, Provo.

LEVI, J. M. 1988. *Myth and History Reconsidered: Archeological Implications of Tzotzil-Maya Mythology*. American Antiquity, Vol. 53, No 3, pp. 605-619

LEVIS, D. R. 2005. *Finland, Cultural Lone Wolf: Chapter Two (pp. 7-14)*. Intercultural Press, Finland.

- LEVI-STROSS, C.** 1966. *The Savage Mind*. University of Chicago Press, Chicago.
- LOWIE, R. H.** 1915. *Oral Tradition and History*. *American Anthropologist* 17:597-600
- LYMAN, R. L. & O'BRIEN, M. J.**, 2001. *The directhistorical approach, analogical resoninig, and theory in Americanist Archaeology*. *Journal of Archaeological Method and Theory* 8(4), 303-342
- MALLORY, J. P.** and **ADAMS, D. Q.** 2006. *The Oxford Introduction to Proto-Indo-European and the Proto-Indo-European World*. Oxford University Press Inc. New York.
- MALMER, M. P.** 1981. *A Chronological Study of North European Rock Art*. Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- MANKER, E.** 1950. *Die Lappische Zaubertrommel II*. Almqvist & Wiksell, Stockholm.
1971. *Samefolkest konst*. Askild & Kärnekull, Stockholm.
- MARTIN, C.** 1987. *An Introduction abroad the Fidèle*. In *The American Indian and the Problem of History*. Edited by C. Martin, pp. 3-26, Oxford University Press, New York.
- MASON, R.** 2000. *Archaeology and Native North American Oral Traditions*. *American Antiquity* 65:239-266
- MIETTINEN, T.** 2000. *Kymenlaakson kalliomaalaukset*. Painokotka, Kotka.
- MOOR, L. H.** and Sanders, T. 1996. *Anthropology in Theory: Issues in Epistemology*, Section 14, *Objectivity, Morality and Truth*: 48, **Spiro, Melford E.** from *Comparative Studies in Society and History* 38(4), pp. 759-75, 776-80. Cambridge University Press.
- MORPHY, H.** 1995. *Landscape and the Reproduction of the Ancestral Past*. In *The Anthropology of Landscape: Perspectives on Place and Space*, edited by E. Hirsch and M. O'Hanlon, pp. 185-209. Claredon Press, Oxford.
- NABOKOV, P.** 1996. *Native Views of History*. In *The Cambridge History of the Native Peoples of the Americas*, Vol. 1; North America , edited by B. Trigger and W. Washburn, pp. 1-60. Cambridge University Press, New York.
- NAPOLSKIKH, V.** 1992. *Proto-Uralic world picture: a reconstruction*. In Hoppál, M. & Pentikäinen, J. (eds.). *Northern Religions and Shamanism*, pp. 3-20. Akadémiai kiadó, Budapest.
- NIDITCH, S.** 1996. *Oral World and Written Word: Ancient Israelite Literature*, Louisville: Westminster John Knox Press.
- NISKANEN, M.** 2002. *The Origin of the Baltic-Finns from the Physical Anthropological Point of View*. *The Mankind Quarterly*, Volume XLIII Number 2, pp. 121–153. University of Oulu, Finland.
- NÚÑEZ, M.** 1995. *Reflections on Finnish rock art and ethnohistorical Data*. *Fennoscandia Archaeologica* XII, 123-135
- OINAS, F.** 1985. *Studies in Fennic Folklore: Homage to the Kalevala*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- OLSEN, B.** 2002a. *Od predmeta do teksta: Teorijske perspektive arheoloških istraživanja*. Geopoetika, Beograd.
2002b. *Divided We Stand? Some opinions about trends and developments in Scandinavian archaeology 1970-2000*. In Peter F. Biehl, Alexander Gramisch & Arkadiusz Marciniak (red.), *Archäologien Europas: Geschichte, Methoden und Theorien*. Tübinger Archäologische Taschenbücher 4, Waxmann Münster.
2003. *Material Culture after Text: Re-membering Things*. *Norwegian Archaeological Review* 36(2), s. 87-104
2007. *Norwegian archaeology and the people without (pre)history: or how to create a myth of a uniform past*. In Laurajane Smith (red.), *Cultural Heritage: Critical*

Concepts in Media and Cultural Studies, Volume 2: Critical Concepts in Heritage. Routledge, London, s. 9-25

PAULAHARJU, S. 1932. *Seitoja ja seidan oalvontaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

PAYNE, K. W. and S. O. MURRAY, 1983. *Historical Inferences from Ethnohistorical Data: Boasian Views*. Journal of the history of the Behavioral Sciences 19:335-340

PENTIKÄINEN, J. 1995. *Saamelaiset. Pohjoisen kansan mytologia*. Karisto, Hämeenlinna.

1999. *Kalevala Myhtology*. Indiana University Press, Bloomington.

PERSONEN, M. & WESTERMARCK, H. (eds.), 2003. *Suomen kansa – mistä ja mikä?* Helsingin yliopiston vapaan sivistystyön toimikunta, Helsinki.

„**PESMA O NIBELUNZIMA**“. Naslov originala: „*DAS NIBELUNGENLIED*“. Prevod i komentar Ivan Pudić. Srpska književna zadruha, kolo LXVI, knjiga 441, Beograd, 1973.

PIPER, K. 2002. *Cartographic Fictions: Maps, Race, and Identity*. Rutgers University Press, New Brunswick.

PREUCEL, R. W. and BAUER A. A. 2001. *Archaeological Pragmatics*. Norwegian Archaeological Review, Vol. 34, No. 2

RYDVGING, H. 1993. *The end of drum-time: religious change among the Lule Sami, 1670s-1740s*. Acta Universitatis Upsalaensis, Historia Religionum 12. Uppsala university, Uppsala.

SAHLINS, M. 1985a. *Historical Metaphors and Mythical Realities: Structure in the Early History of the Sandwich Islands Kingdom*. Special Publications No. 1. Association for Social Anthropology in Oceania, University of Michigan Press, Ann Arbor.

1981. *Historical Metaphors and Mythical Realities: Structure in the Early History of the Sandwich Islands Kingdom*. University of Michigan Press, Ann Arbor.

SARVAS, P. 1969. *Die Felsmalerei von Astuvansalmi*. Suomen Museo 76, 5-33

SCHAAFSMA, P. 2000. *Warrior, Shield, And Star: Imagery and Ideology of Pueblo Warfare*. Western Edge Press, Santa Fe.

SCHMIDT, P. 1983. *Cultural Meaning and History in African Myth*. International Journal of Oral History 4:167-183

SCHMIDT, P. and T. PATTERSON (editors) 1996. *Making Alternative Histories: Archaeology and History in Non-Western Settings*. School of American Research Press, Santa Fe.

SCHS, 1953.- *Serbo-Croatian Heroic Songs (Srpskohrvatske junačke pjesme)*. Ed. And trans. By Milman Parry, Albert Lord, and David Bynum. Cambridge, Mass. And Belgrade: Harvard University Press and the Serbian Academy of Sciences. Vols. 1-2, 3-4, 6, 14.

SEITSONEN, O. 2005a. *Shore displacement chronology of rock paintings at Lake Saimaa, Eastern Finland*. Before Farming 2005/1, 1-21

2005b. *Shoreline displacement dating of Finnish rock painting motifs – comparison between Lake Saimaa and Lake Päijänne areas*. In Develt, E (ed.). *Mir naskalnogo isskustva – World of Rock Art. Papers Presented at he International Conference*, pp. 405-409. Institut arheologii RAN, Moskva.

SEKAQUAPTEWA, E. & WASHBURN, D, 2004. *They Go along Singing: Reconstructing the Hopi past from Ritual Metaphors in Song and Image*. American Antiquity, Vol. 69. No. 3 (Jul.,2004), pp. 457-486

- SEPÄNMAA, T.** 1997. *Kuhmoinen Pyhänpää. Kivikautisen kalliomaalauksen tarkastuskertomus*. An unpublished research report at the Topographic Archives of the Finnish National Board of Antiquities.
- SHEPARD, A.** 1994, 1996-99, 2005, 2006. *The Songs of Power. A Finnish Tale of Magic*. Aaron Shepard (ed.), www.aaronsherp.com
- SHEPPARD, W. L.** 1998. *Population Movements, Interaction, and Legendary Geography*. *Arctic Anthropology* 35(2):147-165
- SIKALA, A.-L.** 2002a. *Mythic Images and Shamanism. A Perspective on Kalevala Poetry*. Academia Scientiarum Fennica, Helsinki.
- 2002b. *What myths tell about past Finno-Ugric modes of thinking*. In Siikala, A.-L. (ed.). *Myth and Mentality*, pp. 15-32. Finnish Literature Society, Helsinki.
- SKAARUP, J.** 1995. *Stone-Age Burials in Boats*. In Crumlin-Pedersen, O. & Munch Thye, B. (eds.) *The Ship as a Symbol in Prehistoric and Medieval Scandinavia*. Copenhagen, The National Museum of Denmark.
- SKVR,** 1908. *Suomen Kansan Vanhat Runot I. Vienan läänin runot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- STEWART, J.** 1942. *The direct historical approach in archaeology*. *American Antiquity* 7(4), 337-343
- SUNDSTROM, L.** 2006. *Reading Between the lines: ethnographic sources and rock art interpretation*. In Keyser, J. D., Poetschat, G. & Taylor, M. W. (eds.). 2006, *Talking With the past: The Ethnography of Rock Art*, pp. 49-69. The Oregon Archaeological Society, Portland.
- SWIDLER, N., K. DONGOSKE, R. ANYON and A. DOWNER** (editors) 1997. *Native Americans and Archaeologists: Stepping Stones to Common Ground*. AltaMira Press, Walnut Creek, California.
- TAAVITSAINEN, J.-P.** 1978. *Hällmålningarna – en ny synvinkel på Finlands förhistoria*. *Suomen antropologi – Antropologi i Finland* 4, 179-195
- TEAGUE, L.** 1993. *Prehistory and the Traditions of the O'odham and Hopi*. *The Kiva* 58:435-454
- TILLEY, C.** 1991. *Material Culture and Text: the Art of Ambiguity*. Berg, Oxford.
- TONKIN, E.** 1992. *Narrating Our Pasts: The Social Construction of Oral History*. Cambridge University Press, Cambridge.
- TRIGGER, B.** 1989. *A History of Archaeological Thought*. Cambridge University Press, Cambridge.
- VAN NOTEN, F.** (editor) 1982. *The Archaeology of Central Africa*. Akademische Druck, Universitat Verlagsanstalt, Graz, Austria.
- VANSINA, J.** 1985. *Oral Tradition as History*. University of Wisconsin Press, Madison.
1965. *Oral Tradition: A Study in Historical Methodology*. Routledge and Kegan Paul, London.
- VASTOKAS, J. M. & VASTOKAS, R. K.** 1973. *Sacred Art of the Algonkians*. Mansard Press, Peterborough.
- VENTO, U.** 1992. *The Role of the Kalevala in Finnish Culture and Politics*. Finnish Literature Society, Finland. *Nordic Journal of African Studies* 1(2): 82-93
- VERGILIJE, P. M.** „Eneida“. Naslov originala: „Aeneis“. Preveo sa latinskog Mladen S. Anastasijević. Prosveta, Beograd, 1964.
- VOGT, E. Z.** 1986. *On the Application of the Phylogenetic Model to the Maya*. Ms. on file, Department of Anthropology, Indiana University, Bloomington.

- WARE, J.,** and E. BLINMAN, 2000. *Cultural Collapse and Reorganization: Origin and Spread of Pueblo Ritual Sodalities*. In *Archaeology of the Regional Interaction: Religion, Warfare, and Exchange across the American Southwest and Beyond*, edited by M. Hegmon, pp. 381-410. University of Colorado Press, Boulder.
- WASHBURN, D.** 1989. *The Property of Symmetry and the Concept of Ethnic Style*. In *Archaeological Approaches to Cultural Identity*, edited by Stephen Shenman, pp. 157-173. Allan and Unwin, London.
1999. *Perceptual Anthropology: The Cultural Salience of Symmetry*. *American Anthropologist* 101:547-562
2001. *Remembering Things Seen: Experimental Approaches to the Process of Information Transmittal*. *Journal of Archaeological Method and Theory* 8:67-99
2003. *Religious Song Texts as oral History*. Paper presented at the Fifth World Archaeological Congress, Washington, D.C., 23 June.
- WASHBURN, D.,** and DONALD CROWE (editors) 2004. *Symmetry Comes of Age: The Role of Pattern in Culture*. University of Washington Press, Seattle.
- WHITELEY, P. M.** 1988. *Deliberate Acts: Changing Hopi Culture through the Oraibi Split*. University of Arizona Press, Tucson.
2002. *Archaeology and Oral tradition: The Scientific Importance of Dialogue*. *American Antiquity*, Vol. 67, No. 3, pp 405-415, Society for American Archaeology.
- WHITLEY, D. S.** 1994. *Shamanism, Natural Modeling, and the Rock Art of Far Western North American Hunter-Gatherer*. In *Shamanism and Rock Art in North America*, edited by S. A. Turpin. Rock Art Foundation, Inc., Texas.
2000. *The Art of Shaman: Native American Rock Art of Native California*. University of Utah Press, Salt Lake City, UT.
- WIGET, A.** 1985. *Native American Literature*. Twayne Publishers, Boston.
1995. *Recovering the Remembered Past: Folklore and Oral History in the Zuni Trust Lands Damages Case*. In *Zuni and the Courts*, edited by E. Hart, pp. 173-187. University Press of Kansas, Lawrence.
- WYLIE, A.** 1985. *The reaction against analogy*. In Schiffer, M. B. (ed.). *Advances in Archaeological Method and Theory* 8, pp. 63-111. Academic Press, San Diego, CA.
- ZIGMOND, M. L.** 1964. *Archaeology and the "Patriarchal Age" of the Old Testament*. In *Explorations in Cultural Anthropology*, edited by W. H. Goodenough, pp. 571-598. McGraw-Hill, New York.
- ZVELEBIL, M. & JORDAN, P.** 1999. *Hunter fisher gatherer ritual landscapes – questions of time, space and representation*. In Goldhahn, J. (ed.). *Rock Art as Social Representation*, pp. 101-127. British Archaeological Reports S794, Oxford.
- ZVELEBIL, M. & ROWELEY-CONWY, P.** 1984. *Transition to farming in Northern Europe: a hunter-gatherer perspective*. *Norwegian Archaeological Review* 17, 104-128

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Одељења за археологију од 6. маја 2010. изабрани смо у Комисију за процену пријаве и образложења теме докторске дисертације кандидата Уне Исаковић под насловом

Представе на стенама и сведочанства о шаманизму у праисторији Феноскандије (предложени ментор проф. др Душан Михаиловић)

Задовољство нам је да Већу поднесемо следећи

Извештај о одобрењу теме докторске дисертације

Тема коју је кандидат Уна Исаковић у договору са ментором одабрала за израду докторске дисертације није уобичајена утолико што се ретко догађа да се кандидати одлуче да разматрају питања која се односе на археологију удаљених области. Уна Исаковић је, међутим, имала прилику да учествује у археолошким ископавањима локалитета са представама на стени и да се детаљно упозна са проблемима проучавања праисторијске уметности северне Европе. Управо због тога, њој су доступне све информације и комплетна литература неопходна за рад на овој теми, о чему сведочи и приложена библиографија.

Предмет истраживања је значајан и актуелан из више разлога. У Скандинавији и суседним областима (које заједно чине тзв. Феноскандију) потврђен је велики број локалитета са представама на стенама. На представама су приказане људске и животињске фигуре и различити симболи и пловиле (чамци или бродови) која су користила весла. Неке од тих представа су организоване у композиције, а неке се јављају појединачно; многе су суперпоноване и очигледно су настале у различитим периодима. Значењем ове уметности бавили су се археолози из Финске, Шведске, Норвешке, Русије и других земаља а њихове интерпретације су се мењале како се мењао општи приступ у проучавању пећинског сликарства и уметности на стени. Тако је након функционалистичке фазе, у којој је уметност објашњавана ловном магијом и култом плодности уследила фаза у којој су представе тумачене структуралистичким методом. Пре двадесет година преовладало је мишљење да се пећинска уметност најбоље може објаснити шаманистичким ритуалима. Прихватању ове хипотезе одлучујуће су допринела истраживања у јужној Африци, где је Дејвид Луис Вилијамс директно везао ликовне представе у пећинама са шаманистичким ритуалима које су ловци и сакупљачи на овом подручју упражњавали све до краја 19. века.

Феноскандинавија и Сибир представљају веома захвалну област за ову врсту проучавања будући да су на овом простору шаманистички ритуали упражњавани све до недавно, док се етноисторијски континуитет може пратити од позне праисторије све до данас. Стога не треба да чуди што су се и скандинавски археолози у последње време окренули „шаманистичкој“ интерпретацији и што су се појавили бројни радови у којима су размотрени елементи шаманизма у праисторијској уметности овог подручја. Ипак, ова тема до сада није третирана интегрално, на читавом подручју Феноскандије, а

приликом испитивања нису узимане у обзир хронолошке разлике између представа са различитих локалитета.

Из приложеног образложења се види да су **циљеви истраживања** јасно усађени са предметом истраживања. Уна Исаковић намерава да критички преиспита досадашња тумачења о шаманистичком карактеру праисторијске уметности Феноскандије, да провери да ли постоје промене и регионалне разлике у ликовним представама и утврди да ли се и у којој мери може говорити о томе да су шаманистички ритуали упражњавани у овом периоду. Њена **основна хипотеза** је да се систем веровања у праисторији овог простора може разумети само уколико се ликовне представе и сви остали показатељи који сведоче о ритуалима, култу и духовном животу уопште, могу разумети само уколико се сагледају у друштвеном и културном контексту одређене епохе.

На основу увида у образложење и **метод рада** може се очекивати да ће Уна Исаковић успети да провери ову и све друге постављене хипотезе. С обзиром да су многи локалитети сада оквирно датовани, Уна Исаковић ће бити у могућности да праисторијску уметност Феноскандије размотри у ужим хронолошким оквирима. У свом раду она ће одвојено приказати, анализирати и интерпретирати уметност мезолитског и неолитског периода и уметност бронзаног доба и познијих периода. Шаманистичке елементе у праисторијској уметности испитаће на основу на основу релационих аналогја и хеуристичким методом водећи све време рачуна о ограничењима ових метода.

Везу шаманизма и праисторијске уметности Уна Исаковић ће покушати да размотри кроз анализу представа и симбола, кроз проучавање етнографске грађе о шаманизму северне Европе и Азије и оралну традицију у којој су се очували шаманистички елементи, на шта је указало више аутора из Финске, Шведске и других земаља овог подручја. Она ће у односу на њих покушати да оде и корак даље, утолико што ће покушати да утврди у којој мери се структура представа и значење појединачних мотива могу објаснити упражњавањем шаманистичких ритуала, а колико пак друштвеним околностима, културним контекстом и начином живота праисторијских заједница на овом простору.

Структура рада у потпуности одговара предмету, методу и циљу рада, а **списак литературе** који је приложен уз образложење и у коме се наведене све релевантне публикације сведочи о томе да ће кандидат бити у могућности да детаљно проучи тему.

Из ових разлога, сматрамо да предлог и образложење теме кандидата Уне Исаковић у потпуности задовољавају тражене критеријуме.

У Београду, 13. јуна 2010. год.

Ментор:

Проф. др Сташа Бабић

Проф. др Душан Михаиловић

Доц. др Драгана Антонијевић

Доц. др Софија Стефановић